

TÜRKİYE’DE GELİR DAĞILIMI İLE EĞİTİM ARASINDAKİ İLİŞKİ: ARDL SINIR TESTİ İLE ANALİZİ*

Mahmut BİLEN**
Mustafa ÇALIŞIR***

Öz

Gelir dağılımı sorunu halen ülkelerin önemli bir sorunu olmaya devam etmektedir. Türkiye’nin dahil olmaya çalıştığı AB üyeleri ile kıyaslandığında gelir dağılımı daha ciddi bir sorun özelliği arz etmektedir. Türkiye’nin bu sorunun etkilerini azaltmak için çeşitli ekonomi politikalara başvurduğu bilinmektedir. Ekonomide toplumsal adaleti sağlamak için yeniden dağıtım politikalarına başvurmak ilk akla gelen çözüm iken, bunun ekonomik büyüme üzerinde sebep olduğu olumsuz etkisi nedeni ile uygulama seçeneği sınırlı kalmaktadır. Ekonomik büyümeden fazla bir ödün vermeden bu amaç için en etkili seçeneklerden biri eğitimi bütün düzeylerde geliştirmektir. Bu makalede özellikle gelir dağılımının yıllar içerisinde gösterdiği seyir ve bu seyrin oluşmasında etkili olan ekonomi politik analiz edilecektir. Özellikle 1977-2014 döneminde ilköğretim, orta öğretim ve üniversite mezun sayısındaki artışın gelir dağılımı üzerindeki etkisini değerlendirmek üzere ARDL sınır testi ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgu; bu iki değişken arasında uzun dönemli bir ilişki olduğu ve bu iki değişken arasındaki ilişkinin katsayısının tahmin edilen sonucu, eğitim endeksinde meydana gelen bir artışın gini katsayısını düşürücü yani gelir dağılımını iyileştirici etkiler göstermekte olduğu şeklindedir. Türkiye’de eğitime yönelik yapılan yatırımların literatürde bulguları destekler şekilde gelir dağılımının düzelmesine önemli düzeyde katkı yaptığı ortaya konulmuştur. Son olarak, eğitimin ekonomide daha etkin hale gelmesi için bazı politika seçenekleri önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gelir Dağılımı, Beşeri Sermaye, ARDL Sınır Testi

*Bu makale, Second Mediterranean International Social Sciences Congress (MECAS II), Ohrid, MACEDONIA/October 10-13, 2017’de sunulmuş bildirinin geliştirilmiş halidir.

**Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi SBF, İktisat Bölümü, bilen@sakarya.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-8512-5528

***Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi SBF, İktisat Bölümü, calisir@sakarya.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-5988-9508

DOI: 10.17550/akademikincelemeler.414075

Geliş T./Received D.: 10.04.2018

Kabul T./Accepted D.: 17.09.2019

Relationship between Income Distribution and Education Level in Turkey: ARDL Boundary Approach and Analysis

Abstract

Income distribution continues to be a major problem of the countries. Turkey is one of the countries that are in the high Gini Coefficient if we compare it with the EU members. It is known that Turkey has applied various economic policies to solve this problem. In order to ensure social justice, the application of redistribution policies is the first solution that comes in mind. However, its implementation option is limited due to its negative effect on economic growth. The most effective option to ensure social justice is to give importance to the education sector without compromising on the economic growth. In this study we will discuss, firstly, income distribution movements over the years and analyze its impact on the political economy. Especially in the time period of 1977-2014, the effects of an increase in the economic growth due to an increase in the number of primary, secondary and university graduates will be investigated by using the ARDL boundary test approach. The obtained finding of the long term relationship of these variables and the contribution of their relationship on the estimated result of an increase in the education index caused by a decrease in the Gini Coefficient that is shown in the form of improvement effects of income distribution. According to the findings in the literature the investments made for education in Turkey have made a significant contribution to the improvement of income distribution. Lastly, in order to increase the influence of education on economy some policy recommendations have been discussed in the study.

Keywords: Income Distribution, Human Capital, ARDL Boundary Test

1. Giriş

Üretim sürecine katılan üretim girdilerin gelirden aldıkları payın ne tür faktörlerden etkilendiği uzun zamandır üzerinde tartışılan konulardan biridir. Emegın gelirden aldığı payı etkileyen çok sayıda faktör bulunmaktadır ancak bunlardan en etkili faktörlerden birinin eğitim düzeyi olduğu söylenebilir. Eğitim düzeyindeki artış, sadece çalışma hayatındaki geliri değil aynı zamanda emeklilik sonrası gelirin de daha yüksek olmasına neden

olur. Psacharopoulos’un ABD verilerinden yararlanarak bu alanda yapmış olduğu araştırmalara göre, eğitim kazanç arasındaki ilişkinin eğitim düzeylerine göre değişmekle birlikte ortalama olarak %77 nispetinde olduğunu ortaya koymaktadır. Eğitim düzeyindeki artış sadece kendi gelirini arttırma konusunda etkili olmamakta, aynı zamanda gelecek nesillerin daha iyi eğitim ve daha yüksek gelir düzeylerine ulaşmalarına yol açmaktadır (Ünal, 2018, 118), (Woodhall, 1987, 210-212). Dolayısıyla emeğin nitelik kazanma süreci ile üretime katılma aşaması beşeri sermaye olarak bilinmektedir. Beşeri sermaye literatürüne bakıldığında eğitimin bunun önemli bir bileşenini oluşturduğu bilinmektedir.

Emeğe yapılan yatırımların diğer yatırımlarından farklı olarak, sağladığı pozitif dışsallıklar nedeni ile toplumsal ve bireysel getirisi yüksek olmaktadır. Bu bağlamda eğitimin çok boyutlu etkileri olması nedeni ile kamu temel eğitimi zorunlu tutmaktadır. Eğitimin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi üzerine yapılmış çalışmalar (Krueger & Lindahl, 2001) geniş bir literatür oluşturmaktadır. Gelişmiş ülkelerinin ekonomik büyümelerinde artan verimlilik artışı ve teknolojik gelişmede eğitimin önemine dikkat çekilmektedir. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerin görece yüksek düzeydeki genç nüfusunun iyi eğitim ile önemli bir büyüme hamlesine yol açabileceğine dikkat çekilmektedir. Eğitimin, ekonomik büyüme üzerinde etkisi dışında, Kuznets gelir dağılımı adaletsizliğinin azalması üzerindeki etkisine dikkat çekilmektedir (Carnoy, 1992, 352). Nitekim eğitimin bireylere sağladığı getirinin dışında toplumda sosyal statüler arası geçişlerin sağlanmasında da önemli rolünün olduğu görülmektedir. Nitekim geleneksel emek kesimi içinde ayrı bir statü olarak ifade edilen beyaz yakalılar olarak anılan kesimin büyük ölçüde oluşumunda eğitimin önemli bir rolünün olduğu bilinmektedir. Eğitimin toplumlarda daha istikrarlı ekonomik ve sosyal yapıların oluşmasına ve demokratik mekanizmaların daha etkin işlemesine ve suç oranlarının daha düşük düzeyde olmasına ve

böylece sosyal güvenlik maliyetlerinin daha düşük olması gibi çok yönlü etkileri olduğu literatürde ortaya konulmuştur. Bireylerin bilgi, beceri ve diğer niteliklerinde meydana gelen her tür gelişme beşeri sermaye (Yumuşak & Bilen, 2000) kavramı içinde değerlendirilmektedir (OECD, 1998, 8). İfade edilen bu niteliklerin artışı için yapılan her tür girişim ise beşeri sermaye yatırımı olarak ifade edilebilir.

Gelir dağılımı konusu sadece iktisatçıların değil sosyal bilimler alanında araştırma yapan geniş bir kesimin de ilgi alanına giren bir konudur. Gelir dağılımını etkileyen çok sayıda faktör ve gelir dağılımının yapısının toplumda çok fazla sonuçları olması nedeni ile bu konuya yönelik ilginin oldukça fazla olması kaçınılmaz olmaktadır. Nitekim eğitimin, ekonomiye ilişkin etkileri ilk bakışta daha az akla gelmesine rağmen ekonominin önemli bir göstergesi olan gelir dağılımı üzerindeki etkisi daha belirgindir ve bu yüzden bu araştırmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Gelir dağılımı, ülkede üretilen refahın toplumundaki bireyler veya sosyal kesimler arasında nasıl dağıldığını konu almasına karşın, yine toplumda yer alan bireylerin aldıkları eğitim düzeylerine göre elde edecekleri gelir, bir başka ifade ile topluma yansıyan gelirden alacakları payın nasıl şekilleneceği ayrıca incelenmeyi hak eden bir husustur. Gelir dağılımı, hem etkileyen hem de etkilenen niteliği itibarıyla iktisatçıları üzerinde çok araştırma yapmaya sevk etmektedir. Öte yandan gelir dağılımındaki eşitsizliğin toplumsal kesimler arasındaki mücadeleyi arttıran etkileri nedeni ile ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkileri olduğu da vurgulanması gereken bir diğer husustur (Weede, 1997).

Emek piyasasında eğitim düzeyi yüksek kalifiye emeğe olan talep, niteliksiz emek sahiplerine göre daha hızlı artmaktadır. Bu gelişmenin ortaya çıkmasında pek çok şey etkilidir. Bunların başında artan teknolojik gelişmeler, hizmet ve sanayi sektörünün ekonomideki nispetinin daha hızlı artması ve küresel rekabetin daha

kalifiye emeğin mahsulü olan ürünlere tercihi yönlendiriyor olması ilk aşamada akla gelen faktörlerdir. Emek piyasasında nitelikli emeğe yönelik talep, ekonomilerde emeğe daha fazla yatırım yapılması ve toplumda eğitim düzeyinin yükseltilmesine imkân sağlayan kaynak tahsisine zemin hazırlamaktadır (Snower, 1998, 78-80). Beşeri sermaye düzeyindeki artış, birey, aile ve firma gelirlerinin artışına olan etkisi yanında makroekonomik etkileri açısından ekonomik büyümeye ve gelir dağılımının iyileşmesine olumlu etkileri olmaktadır. Literatürde nitelikli emeğin beşeri sermaye olarak ifade edildiği dikkate alındığında, yapılan araştırmalarda ekonomilerdeki beşeri sermaye düzeyi yükseldikçe gelir dağılımı üzerinde olumlu etki ederek gelir dağılımının iyileştiğine ilişkin kanıtları daha da belirgin hale getirdiği görülmektedir (Aktan & Vural, 2002).

2. Gelir Dağılımı ve Eğitim İlişkisine Ait Literatür

Dünya Bankası tarafından yayınlanan bir çalışma, eğitim ile gelir arasındaki ilişkiyi analiz eden çok sayıda araştırma yapıldığını ve emek piyasasında bireysel gelir düzeyleri arasındaki farkın %25’lik kısmının bireylerin aldıkları eğitim farkından kaynaklandığını ortaya koymaktadır (Worldbank, 1993, 3). OECD ülkeleri üzerine yapılmış bir başka çalışmada, ülkelerin yaptığı eğitim harcamalarındaki artışların zaman içinde hem gelir adaletini sağlamaya hem de beşeri sermaye artışına neden olduğu için, ekonomik büyümeyi arttıran gelişmelere yol açtığını ortaya koymaktadır (Sylwester, 2002).

Kasliwal (1995), Pakistan, Endonezya ve Güney Kore’nin eğitim harcamalarına ayırdığı pay, gelir dağılımı ve milli gelirin büyümesi arasındaki ilişkiyi analiz eden çalışmada, ifade edilen üç göstergenin her üç ülkede birbirine paralel gelişme gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Ekonomide eğitime ayrılan pay arttığında, hem gelir dağılımı adaleti hem de milli gelirdeki artışın büyümesinde olumlu yönde bir değişimin olduğu ortaya konulmaktadır. Ülkelerin eğitim

kademeleri piramiti ne kadar düzgün ise eğitimin, gelir dağılımı ve milli gelir artışı üzerindeki etkisinin o derecede yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Kasliwal, 1995, 51). Eğitimin gelir dağılımı üzerine etkisini analiz eden bir başka çalışmada, zorunlu eğitim bir yıl arttırılması halinde ülkedeki gelir eşitsizliğini dikkate değer düzeyde azaltacağı ortaya konulmaktadır. Nitekim İngiltere'de 1972 yılında zorunlu eğitimin bir yıl arttırılmasının kişisel gelir dağılımı eşitsizliğini, gelecekte %12 ile % 15 arasında düşürebileceği sonucuna varılmıştır (Psacharaopulos, 1992, 82). Bir başka çalışma ise uzun dönemde, gelir eşitsizliğinin azaltılmasında genel ve mesleki eğitimin oldukça önemli rolünün olduğunu ortaya koymaktadır (Lindbeck, 1998, 331).

Gelişmiş ülkelerde toplumda artan eğitim düzeyi ile gelir dağılımının çalışanlar lehine değişimi özellikle konsensüs yılları olarak bilinen dönemde gelişme göstermiştir. Bu sürecin devamındaki dönemlerde eğitilmiş kişiler arasındaki gelir farklarında bu dönem artış gösterdiği tespit edilmektedir (Çiftçi & Kangallı, 2015; Lemieux, 2006, 195-199). 1980 sonrası artan küreselleşme ile birlikte gelişen teknoloji ile birlikte artan nitelikli emek talebi sonucu çalışanlar arasındaki ücret farkı dramatik şekilde artmıştır. Örneğin 2016 yılında ABD'nin S&P 500 kapsamındaki CEO'ların ücretleri ile ortalama ücretli birinin kazancı arasındaki farkın 347 kat olduğu tespit edilmektedir. Bu farkın yıllar içinde artarak bu düzeye ulaştığı görülmektedir. Nitekim 1980 yılında bu değer 43 kat¹ düzeyinde olduğu görülmektedir (Sarah & Pizzigati, February, 2019).

Literatürde eğitimin emeğin niteliğine yaptığı katkı sonucu ortaya doğal olarak emeğin gelir düzeyinde bir artışa yol açtığına dair bir kabul oluşmuştur. Böylece eğitim neden olduğu gelir düzeyindeki

¹ İlginç bir şekilde Türkiye'de bu konuda yapılan bir haberde ücret farklarının ABD'nin 1980'li yıllardaki düzeylerde olduğu görülmektedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Hürriyet Gazetesi, <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/ceo-lar-alttakiler-den-33-kat-fazla-kazaniyor-15001716>

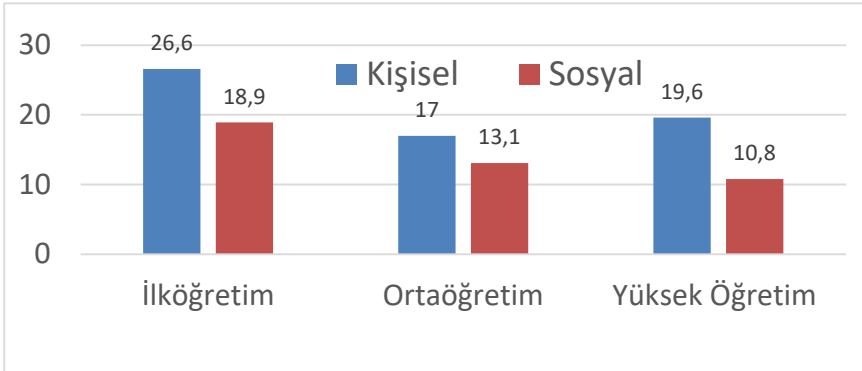
bu değişme üzerine çok sayıda araştırma (Çiftçi & Kangallı, 2015; Blau & Kahn, 1996; Johnson, 1997; Schultz, 1998) bulunmaktadır. Araştırmaların hem mikro hem de makro ekonometrik yöntemlerle yapılanlarında ulaşılan sonuç, eğitimin gelir düzeyinin önemli bir belirleyici faktörü olduğunu ortaya koymaktadır. İfade edilen bu nedenlerden dolayı, gelir düzeyini yükseltmek, gelir dağılımını iyileştirmek, yoksullukla mücadele etmek için eğitimi arttırmak önemli bir kamu politikası unsuru haline gelmiştir. Dünya bankası araştırmalarında yoksulluğun azaltılması için bir strateji olarak yoksul fertlerin eğitim fırsatlarının arttırılmasının önemine dikkat çekilmektedir (Sarı, 2002).

Bireylerin alacakları eğitimin düzeyini ve kalitesini belirleyen çok farklı unsur bulunmaktadır. Bunlar arasında en fazla etkili olan faktörlerden birinin ebeveynlerin eğitim düzeyi olduğu görülmektedir (Acemoglu & Pischke, 2001). Nitekim, Kenya’da yapılmış bir araştırmanın bulgusu; yükseköğretim almış babaların çocuklarının yükseköğrenim görme ihtimali, bir çiftçi ailenin oğlunun yükseköğrenim görme ihtimalinin bin katı olduğunu ortaya koymaktadır. Benzer bir örnek Fildişi Sahili’nde verilmektedir. Fildişi Sahili’nde modern sektörde istihdam edilen bir ebeveynin çocuğunun orta öğretim/derecede öğrenim görme şansı, bir işçinin çocuğunun aynı eğitimi görme şansınının 24 katı olarak tahmin edilmektedir (Çiftlikçi, 1995, 161; Yumuşak & Bilen, 2000, 83). Düşük gelir düzeyi nedeni ile çocuklarının eğitim olanağından mahrum olmaları fakirliğin nesiller arasında sürekli hale gelmesine yol açmaktadır (Glomm & Ravikumar, 2003).

Eğitim ile gelir arasındaki ilişki üzerine yaptığı özgün çalışmaları ile literatürde bilinen Psacharopoulos- Patrinos (2002)’de 83 ülke için eğitim kademelerine göre eğitimin kişisel ve sosyal getiri düzeylerini hesaplayan çalışmalar yapmıştır. Kişisel ve sosyal getiriye ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyleri için

hesaplamıştır. Aşağıdaki grafikte görüldüğü gibi tüm kademelerde eğitimin kişisel getirisinin sosyal getirisinden yüksek olduğu görülmektedir. Tüm bunlar, bireylerin elde ettiği getirilerin küçümsenmeyecek kısmının eğitim tarafından tayin edildiğini gösteren özgün çalışmalardır. Yükseköğretime doğru gidildiğinde kişisel getiri ile sosyal getiri arasındaki farkın daha belirgin hale geldiği görülmekte ve bu nedenle yükseköğretimin beşeri sermaye niteliğinin daha yüksek olduğu yine literatürde ifade edilmektedir. Bu nedenle ilk ve orta öğretim kamu tarafından finanse edilirken yükseköğretimin finansmanının önemli bir kısmının eğitimi alandan finanse edilmesine gidilmektedir. Eğitim kademelerinin cinsiyete göre getiri düzeylerine bakıldığında ilköğretim aşamasında erkeklerin getiri düzeyinin kadınlardan yüksek olduğu, ancak ortaöğretim düzeyinde ise kadınların getirisinin erkeklerden yüksek olduğu görülmektedir. Yükseköğretim düzeyinde ise arasında dikkate değer bir fark olmadığı hesaplanmıştır.

Grafik 1. Eğitimin Kişisel ve Sosyal Getirisi

Kaynak: Psacharopoulos, George- H. Antony Patrinos, (2002). "Returns to Investment in Education: A Further Update," World Bank Policy Research Working Paper, No: 2881, September, s.15.

Eğitim ile gelir arasındaki ilişki hakkında Türkiye üzerine yapılan çalışmaların yeterli olmadığı görülmektedir. Bir başka yapılmış bir araştırmada (Tansel & Bircan-Bodur, 2012) kentsel ücretlilerin gelir düzeyi ile eğitim düzeyleri arasındaki ilişki analiz edilmiş, eğitim seviyesindeki artışa bağlı olarak gelirin arttığı ortaya konulmuştur. Benzer şekilde Dayıoğlu & Kasnakoğlu (1997) tarafından yapılmış olan araştırmada ise eğitimin gelirin önemli bir belirleyicisi olduğu ve özellikle kadınların eğitim getirisinin erkeklere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Özcan & diğerleri (2003) tarafından yapılmış olan bir araştırmada ücretliler ve kendi adına çalışanların eğitim düzeyleri ile gelir ilişkisi incelenmiştir. Özellikle kendi adına çalışanların eğitim düzeyi ile gelir arasındaki ilişkinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. İller düzeyinde yine Üçdoğruk, Özcan & Özcan (2000) tarafından yapılan çalışmada, ‘gelişmişlik endeksi’ne göre seçilen İstanbul, Malatya, Adana ve Diyarbakır illerinde eğitimin getirisinin gelişmişlik farkına bağlı olarak %6 ile %8 arasında değiştiği ortaya konulmuştur (Çiftçi & Kangallı, 2015). Genel olarak, az gelişmiş illerde kadının eğitime bağlı gelirin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır (Yumuşak, 2009) (Sarı, 2002, 396).

3. Türkiye’de Eğitim ile Gelir Dağılımı Arasındaki İlişki

Türkiye’de akademik ve sosyal alanda günlük tartışmalarda üzerinde en çok konuşulan meselelerden biri de eğitimidir.

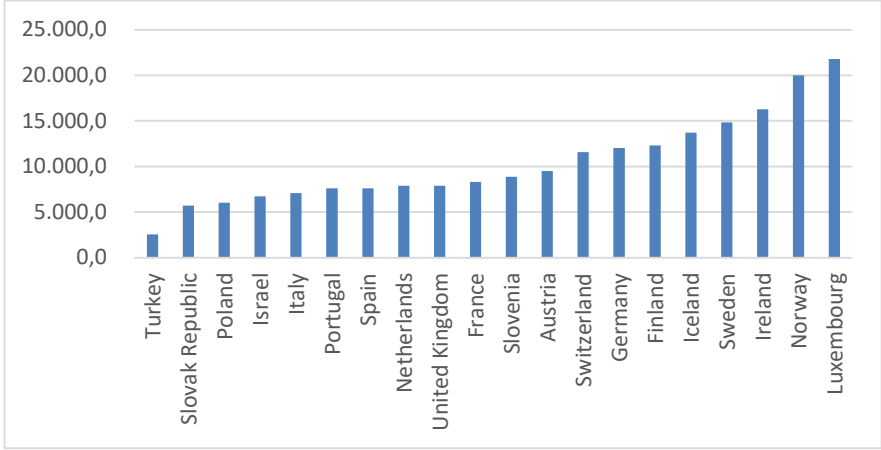
Ancak Türkiye’de eğitime ulaşım ve eğitimin önündeki engelleri aşma çabaları çok ilginç gelişmelere sahne olmuştur. Bu çerçevede eğitim üzerindeki bu tartışmalar diğer ülkelerden farklı olarak ideolojik kaygılar saikiyle ya doğrudan veya dolaylı manipüle edilmek istenen bir araç görüntüsü arz etmiştir. Buna en bariz kanıt, 1990’lı yılların sonuna kadar ülkedeki dindar kesimin eğitim hassasiyetlerini karşılması nedeniyle tercih ettiği imam hatip liselerinin dönemsel olarak bazen açık bazen de örtük biçimde

yaşadığı mağduriyetlerdir. Hatta özellikle 1990 lı yılların sonunda, eğitimi ideolojik amaçla manipülasyon eğilimleri yüksek öğrenim haklarını tümüyle kısıtlayan uygulamalara evrilmiştir. Eğitimi ideolojik yönde araçsallaştırma uygulamaları geri planındaki bu ideolojik niyeti kamufle edebileceği düşünülerek, büyük ölçüde orta gelir düzeyindeki kesimlerin tercihini oluşturan tüm meslek liselerine de teşmil edilmiş, özellikle yüksek öğrenimin, en azından o dönemde, sadece belli bir kesimin hakkı ve imkanı olarak kalmasına zemin oluşturmuştur (Bilen, 2018).

Öte yandan eğitimdeki bu kısıtlamalardan kaçış ve çözüm arayışları, eğitimin ya yurt dışına kaymasına ya da özel okul görünümlü ancak büyük ölçüde güdümlü organizasyon niteliği sonradan fark edilen kurumlara yönelimi beraberinde getirmiştir. Böylece örneği daha önce hiç görülememiş bir başka manipülasyonun aracı haline geldiği sezilerek bu kurumlar kamulaştırılmış ve buralarda eğitim toplumun tüm kesimleri için ulaşılabilir hale getirilmiştir.

Son yıllarda bütün kesimlerde eğitime ulaşımın mümkün olmasına karşın bu kez de eğitimin niteliği üzerindeki tartışmalar ve üniversite mezunlarının istihdamı sorunları gündemi yoğun şekilde meşgul etmektedir. Türkiye’de eğitime tahsis edilen kaynağın diğer OECD ülkeleri ile kıyaslandığında oldukça düşük olduğu dikkat çekmektedir. Nitekim 2015 yılında OECD ülkelerinde öğrenci başına yıllık tahsis edilen kaynak 20 bin \$ ile 8 bin \$ arasında dağılırken, Türkiye’de yaklaşık olarak 2500 \$ düzeyinde kaldığı görülmektedir. Hiç şüphesiz bu durumun verilen eğitimin niteliği üzerinde belirleyici rolü bulunmaktadır.

Grafik 2: OECD Ülkelerinde Öğrenci Başına Yıllık Kamunun Harcama Tutarı, 2015 (\$)

Kaynak: OECD, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId>

Türkiye’de özellikle son yıllarda eğitim göstergelerinde önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Okullaşma oranında %90’nın üzerindeki düzeylere ulaşıldı. Yükseköğretimde üniversite sayısı hızla artarak 206’ya ulaştı. Üniversiteye yerleşme oranı yine oldukça yüksek düzeylere ulaştı. Yüksek öğretimde toplam 7.5 milyon öğrenci sayısına karşın eğitimin niteliği hakkında ciddi araştırmalar ve raporlar hazırlanmaktadır (Erdoğan, 2019). Türkiye’de hanelerin eğitime ayırdığı payların 2002’de %1,3 iken 2017 yılına gelindiğinde tedricen artan bir seyir içinde %2,3 düzeyine yükseldiği görülmektedir. Eğitimin önemli ölçüde kamu tarafından finanse edilmesinden dolayı düşük gelirli olan kesimlerin aile bütçesindeki payı %1’den düşük iken en üst gelir dilimi olan 5. %20’lik yüksek gelirli olanların gelirlerinden eğitime ayırdıkları payın %3-4 düzeylerine kadar yükseldiği görülmektedir (TÜİK, 2018). Yüksek gelirli olanların çocuklarına sunacakları daha iyi eğitim fırsatları ile yoksulların bu tür olanaklardan mahrum olmalarının nesiller arasında gelir ve fırsat eşitsizliğine neden olacağını ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Çelebi & Gökmen, 2015).

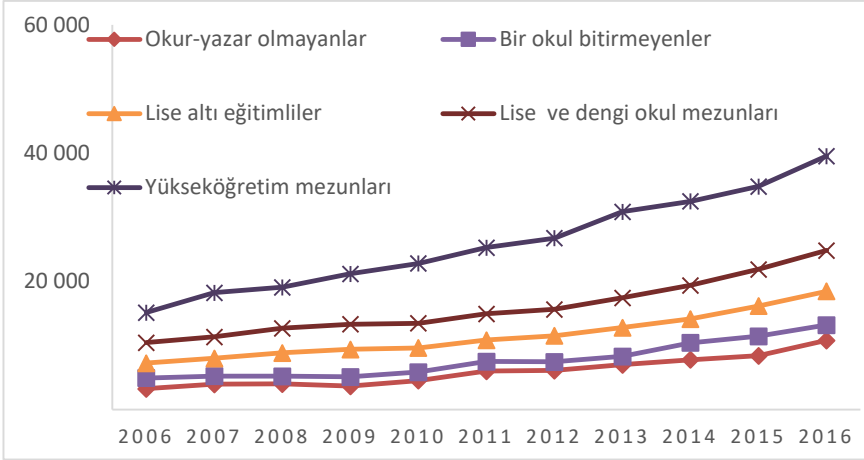
Türkiye ekonomisine ilişkin son dönemlerde belki de en çok ifade edilen hususlardan biri, orta gelir tuzağı denilen eşiği aşamamasıdır. Ekonomik büyümenin bir aşamaya geldikten sonra, bu eşiğe takılıp kalmasını ifade eden bu sorunun diğer bir cephesi ise gelir dağılımındaki eşitsizlik sorunudur. Ekonomik kalkınmanın erken aşamalarında gelir dağılımının ekonomik büyüme için bir tür fedakârlıkta bulunarak göz ardı edilmesi gerektiği (Kuznets, 1955) ters U hipotezi ekseninde ifade edilmekte idi. Türkiye’de artan gelir düzeyine karşın gelir dağılımı son yüz yılın önemli bir sorunu olmaya devam etti. Uygulamaya konulan farklı ekonomi politikalarına rağmen bu sorunun giderilmesinde başarılı olunduğu söylenemez. Ekonomik büyüme için belli bir dönem boyunca göz ardı edilen gelir eşitsizliği birçok toplumsal gerilimin giderek kaynağı haline gelmeye başladı. Doğal olarak daha fazla ekonomik büyümeye feda edilmemesi gereken bir unsur olarak gelir eşitsizliğinin azaltılmasına yönelik politikalara yönelik taleplerin daha fazla önem kazandığı görülmektedir. Hem eğitim, hem sağlık ve sosyal yardımlarda devletin daha fazla rol alarak geniş toplum kesimlerinin sosyal ve ekonomik yarar sağladığı sosyal hizmetlere, politikacıların talepleri artmaya başladı.

Gelişmiş ülkeler ile kıyaslandığında piyasa adaleti (vergi ve transferlerden önceki Gini Katsayısı) ile vergi ve sosyal transfer sonrası gelir dağılımı arasında Türkiye’de ciddi bir fark bulunmamaktadır. Nitekim Türkiye’nin vergi ve transferlerden önceki Gini Katsayısı 0,429 iken vergi ve transferlerden sonraki Gini Katsayısı 0,404 düzeyine ancak düşmektedir. Gelişmiş ülkelerde bu iki veri arasındaki fark %30’un üzerinde değer alırken, Türkiye’de bunun % 6 düzeyinde kalmasının (OECD, 2019) en önemli nedeni; kayıt dışı ekonomi, toplanan vergilerin % 60’dan fazlasının dolaylı olarak toplanması ve uygulanan sosyal politikaların gelir dağılımını iyileştirme olanağının sınırlı kalmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Kamu tarafından yapılan en önemli sosyal hizmetlerden birinin eğitim olduğu dikkate alındığında, Türkiye’de yıllar içinde eğitime ayrılan bütçenin son yıllarda savunma harcamalarını geçtiği vurgusu ile giderek arttığı ifade edilmektedir. Daha önce de ifade edildiği gibi kamunun eğitime yaptığı harcamalar bir yandan sahip olduğu pozitif dışsallıklar nedeni ile kamu yararını gözetirken aynı zamanda kişisel gelir üzerinde de yüksek düzeyde gelir artışlarına zemin hazırlamaktadır.

Türkiye’de son yıllarda eğitim düzeylerinde önemli bir artış olduğu eğitim istatistikleri incelendiğinde görülecektir. Literatürde Türkiye’de eğitim düzeyindeki artış ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi analiz eden çalışmalarda genel olarak pozitif bir ilişkinin olduğu tespit edilmektedir (Duman, 2008; Tansel & Bircan-Bodur, 2012). Türkiye’nin Denizli ve Bolu illerini içeren ve benzer yöntemlerle yapılan incelemelerde eğitim ile gelir arasındaki ilişkinin yine pozitif yönlü olduğunu ortaya koyan çalışmalara rastlanmaktadır (Çiftçi & Kangallı, 2015; Sarı, 2002). Bolu ilinde elde edilen bulgu, eğitim ve yerleşim yeri değişkenlerinin gelirin %24’lük kısmını açıklamakta, hatta bireylerin eğitim için harcadıkları her senenin getirisinin %12,1 olduğu tahmin edilmektedir. Üçdoğruk, Özcan ve Özcan (2000) tarafından yapılan bir araştırmada, DPT tarafından tanımlanan “gelişmişlik endeksi” ile seçilen İstanbul, Malatya, Adana ve Diyarbakır illerinde eğitimin getirisi tespit edilmek istenmiştir. İller arasındaki gelişmişlik farkına bağlı olarak eğitimin getirisinin %6 ile %8 arasında değişen bir düzeyde olduğu tespit edilmiştir (Sarı, 2002).

Grafik 3: Hanehalkı Fertlerinin Eğitim Durumlarına Göre Yıllık Ortalama Gelirleri (2006-2016)

Kaynak: (TÜİK, 2017)

Yukarıdaki grafikten de görüleceği üzere 2006 ile 2017 tarihleri arasında yapılan hanehalkı bütçe araştırması verileri (TÜİK, 2017) de eğitim düzeyi ile gelir arasında doğrusal bir ilişki olduğunu teyit edecek özellik arz etmektedir. Hanehalkı bireylerinin yıllık ortalama gelirleri ile eğitim düzeyleri arasında doğrudan güçlü bir ilişki olduğu gözlenmektedir. Eğitim düzeyleri yükseldikçe eğitimin getirisi arasındaki farkında ifade edilen dönemler boyunca arttığı dikkat çekmektedir. Ancak son yıllarda yükseköğretim mezunlarının elde ettiği getiri ile diğer eğitilmiş kesimler arasındaki farkın oldukça açıldığı dikkat çekmektedir.

Tablo 1: Hanehalkı Fertlerinin Eğitim Durumlarına Göre Yıllık Ortalama Esas İş Gelirleri, 2017

Eğitim düzeyi	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam	28 299	29 742	24 003
Okur-yazar olmayanlar	11 581	13 423	9 936
Bir okul bitirmeyenler	15 306	16 792	11 173
Lise altı eğitilmişler	21 388	23 049	13 756
Lise ve dengi okul mezunları	28 260	29 814	22 794
Yükseköğretim mezunları	43 821	48 811	35 836

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2017

Türkiye’de eğitim düzeylerinin arasındaki gelir farkının yanında, cinsiyete göre durum analiz edildiğinde bütün eğitim kademelerinde kadınların nerede ise üçte bir oranda erkeklerden daha düşük bir gelir elde ettikleri görülmektedir. Cinsiyet ayrımcılığının azalmasına en çok yardım eden seçeneklerden birinin eğitim olduğu dikkate alındığında, buna rağmen bütün eğitim kademeleri için bu farkın halen önemini koruduğu görülmektedir.

Tablo 2: Eğitim Düzeylerine Göre Yoksulluk Oranları, 2017

Yoksulluk riski	Bir Okul Bitirmeyenler		Lise Altı Eğitilmişler		Lise ve Dengi Okul Mezunları		Yükseköğretim Mezunları		
	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
%50	25,4	24,1	21,7	12,5	11,7	6,2	5,5	1,7	1,5
%60	35,1	33,5	30,9	19,6	18,5	10,4	9,6	3,2	3,3

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2017

TÜİK tarafından yapılan Hanehalkı Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasında bireylerin eğitim düzeylerine göre yoksulluk düzeyi yukarıda tabloda görülmektedir. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %50’si ve %60’ı dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırlarına göre, fark edileceği gibi eğitim düzeyi yükseldikçe yoksulluk riskinin dikkate değer düzeyde azaldığı

görülmektedir. Bu veriden de anlaşılacağı üzere Türkiye’de eğitim düzeyinin yükselmesi yoksulluğu azaltırken gelir dağılımının iyileştirilmesinde önemli katkısının olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3: Eğitim Düzeylerine Göre İşgücüne Katılım, İstihdam ve İşsizlik Oranı, 2018

Eğitim durumu	İşgücüne Katılma Oranı			İstihdam Oranı			İşsizlik Oranı		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam	53,0	72,4	34,1	46,5	64,3	29,1	12,3	11,2	14,7
Okur-Yazar Olmayanlar	18,2	32,1	15,5	17,1	28,4	14,9	5,9	11,6	3,7
Lise Altı Eğitimli	48,6	68,8	27,7	42,8	60,6	24,4	11,9	12,0	11,7
Lise	54,2	71,6	33,5	46,7	64,1	26,0	13,9	10,5	22,6
Mesleki veya Teknik Lise	66,1	80,7	43,6	57,4	72,2	34,6	13,1	10,5	20,6
Yükseköğretim	80,2	86,4	72,9	69,7	77,8	60,2	13,1	9,9	17,4

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, Kasım 2018 (TÜİK, 2018)

Geçmiş yıllarda eğitim düzeyi yükseldikçe işsizlik oranı dikkate değer düzeyde azalmaktaydı. Nitekim, 1995 yılında Türkiye’deki işsizlerin % 49,2’si ilkökul mezunu, % 14,5’i ortaokul ve dengi okullardan mezun olanlar, % 25’i lise ve dengi okullardan mezunlar ve son olarak % 4,5’e yüksekokul, fakülte veya daha üst eğitim kurumlarından mezunlardı (DİE, 1995). Anlaşılacağı gibi geçmiş yıllarda eğitim düzeyi ile işsizlik arasında dikkate değer düzeyde negatif bir ilişki bulunmaktaydı. Yukarıdaki tablodan da görüleceği gibi eğitim düzeyleri yükseldikçe işgücüne katılım düzeyi eskiden olduğu gibi artmasına karşın son yıllarda işsizlik düzeyinin de yükseldiği görülmektedir. Cinsiyete göre bakıldığında kadınların işgücüne katılım oranı daha düşük, bununla paralel olarak işsizlik oranı da erkeklere kıyasla daha yüksek düzeyde seyretmektedir.

Bunun en önemli nedeni Türkiye’de son yıllarda hızla artan üniversite sayısı ve üniversite mezun sayısının hızlı şekilde artması olarak ifade edilebilir.

Genel olarak ifade etmek gerekir ise, eğitim seviyesinin yükselmesi, işgücü veriminin yükselmesine ve doğal olarak getirisinin yükselmesine yol açacaktır. Türkiye’de son yıllarda artan eğitim düzeyi ile birlikte kırsaldan kentsel alanlara geçişleri hızlandıran bir hareketlilik yaşanmaktadır. Böylece gelirin emek lehine olacak şekilde artmasına neden olmuştur. Nitekim gelirin fonksiyonel dağılımında emeğin gelirden aldığı pay yıllar içinde artarak %50 düzeylerine ulaşmıştır. Eğitim düzeyindeki artış sonucu emeğin niteliği ve dolayısıyla verimliliğindeki artış sonucu gelirden aldığı payın ve genel olarak ekonomide gelir dağılımının iyileşmesine neden olacak bir etkinin yaşandığına dikkat çekilmektedir (Altınışık & Peker, 2008).

4. Ekonometrik Model ve Ampirik Bulgular

Dünya ve Türkiye’de eğitim ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi analiz eden literatür büyük ölçüde eğitimin gelir dağılımı üzerinde olumlu yönde etkide bulunduğuna işaret etmektedir. Ancak, Mikroekonometrik araştırmalar büyük ölçüde bu istikamette bulguları teyit ederken bazı makroekonometrik araştırmalarda bunu doğrulayacak sonuçlar vermemektedir. Bir araştırmada makroekonometrik yöntemle başvurularak, Türkiye’de eğitim ile gelir dağılımı arasındaki ilişki analiz edilmektedir. Gelir dağılımı Gini Katsayısı ve eğitim göstergesi olarak ise ilk, orta ve üniversite düzeyinde mezun olan öğrenci sayılarının bir endekse dönüştürülmesi sureti ile modelde kullanılmıştır. Bu çerçevede bu araştırma için dikkate alınan değişkenler; Gini Katsayısı (GINI) ve eğitim verilerinden eğitim endeksi (EDU) oluşturulmuştur. Eğitim verilerinden oluşturulan bu endeks, beşeri sermaye literatüründe başvurulan bir yöntemdir. Lucas ve Rosen eğitim seviyesindeki

artışın işgücü verimindeki etkisine dikkat çekmekte, Tallman ve Wang tarafından geliştirilen bu yöntem (Çakmak & Gümüş, 2005) Türkiye'nin beşeri sermaye göstergesi olarak kullanılmaktadır.

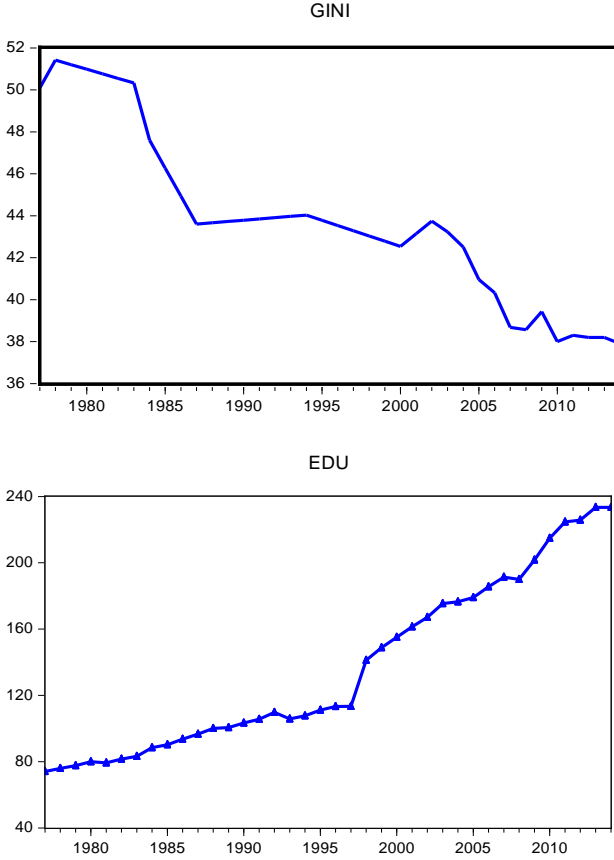
Bu araştırma için de yukarıda ifade edilen çalışmalar takip edilerek aynı yöntem uygulanmıştır. Başvurulan yöntem ilk, orta ve yükseköğretim olmak üzere eğitim üç kademede dikkate alınmıştır. Her üç verinin mezun sayıları ilköğretimi 1 ile orta öğretimi 2 ile ve yükseköğretim mezun sayısını 4 ile çarpılmak sureti ile hazırlanmış ve bu şekilde bir beşeri sermaye endeksi oluşturulmuştur. Eğitim düzeyindeki artış hem işgücü verimini hem de çalışanların gelir düzeylerini arttırmaktadır. Toplumun geniş kesimine eğitim düzeyindeki artış yansıdıkça, eğitimde fırsat eşitliği sağlandıkça eğitimin getirisi de toplumdaki fertler arasında daha eşit dağılmasına neden olacaktır. Dolayısıyla artan eğitim düzeyleri için artan gelir düzeyi ekonomide gelir dağılımını iyileştirici bir etki göstermesi beklenmektedir. Bu çalışmamızda kullanılan değişkenlerden Gini Katsayısı, (Sold, 2009)'dan ve eğitim verileri ise TÜİK, İstatistik Göstergeler 1923-2011 veri setinden derlenmiştir (TUİK, 2015).

Bu çalışmada eğitim verilerinden hazırlanan eğitim endeksi (EDU) ile gelir dağılımı göstergesi olan Gini (GINI) arasındaki ilişkiyi incelemek üzere aşağıda yer alan model kullanılacaktır:

$$GINI_t = \alpha_0 + \alpha_1 EDU_t + e_t \quad (1)$$

Bütün değişkenler 1977 ile 2015 yılları arasındaki dönemi kapsamaktadır. Değişkenlerin zaman serileri aşağıdaki grafiklerde genel olarak görülmektedir.

Grafik 4: Gelir Dağılımı (GINI) ve Eğitim (EDU) Serilerinin Görünümü

Zaman serisi analizlerinde durağanlık çok önemli olduğundan durağanlığın tespiti analizimizin ilk adımını oluşturmuştur. Bir zaman serisinin ortalaması ile varyansı zaman içinde değişmeyen ve iki dönem arasındaki ortak varyansı bu ortak varyansın hesaplandığı döneme değil de yalnızca iki dönem arasındaki uzaklığa bağlı olan olasılıklı bir süreç için durağandır (Gujarati, 1999, 713). Grange ve Newbold (1974) durağan olmayan zaman serileri çalışılması halinde sahte regresyon problemiyle karşılaşılabilirliğini ortaya koymuştur. Bu nedenle bu çalışmada kullanılacak değişkenlerin durağanlık

durumları aşağıdaki tabloda görüldüğü şekilde her iki serinin de birinci farklarında durağan oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 4: The Augmented Dickey-Fuller (ADF) ve Phillips-Perron (PP) Birim Kök Test Sonuçları

Değişken	ADF		PP	
	Düzy	Birinci Fark	Düzy	Birinci Fark
GINI	-1.5702 [0.4871]	-3.5972 [0.0117]	-0.8120 [0.8039]	-4.9311 [0.0003]
EDU	1.4308 [0.9988]	-5.2902 [0.0001]	1.4308 [0.9988]	-5.2955 [0.0001]

Not: Kritik değerler %1, 5 ve 10 düzeyinde sırasıyla, -3.6394, -2.9511 ve -2.6143 şeklindedir

ARDL Yaklaşımı

Eşbütünleşme testleri için, ön koşul olarak serilerin aynı seviyede durağan olması beklenirken, (Pesaran & Pesaran, 1997) ve (Pesaran & diğ., 2001) tarafından geliştirilen yeni yaklaşım, eşbütünleşme analizine sınır testi yaklaşımı ile bu ön koşul aranmayacak hale kavuşmuştur. Ayrıca sınır testi yaklaşımı, hem istatistiksel özellikler açısından daha iyi olması hem de küçük örneklerde Johansen ve Engle-Granger testlerine göre ARDL yaklaşımı kısıtsız hata düzeltme modeli kullanıldığı için daha güvenilir sonuçlar verdiği ifade edilmektedir (Narayan, 2005). Bu modelde kullanılan her iki seri de birinci farkında I(1) durağan oldukları görülmektedir.

Bu aşamada bu iki seri arasında uzun dönem ilişkinin yapısı analiz edilecektir. Bunun için ARDL sınır testi yöntemine başvurulacaktır. Bu araştırma için aşağıdaki kısıtsız hata düzeltme modelinden yararlanılacaktır.

$$\Delta GINI_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^m \alpha_{1i} \Delta GINI_{t-1} + \sum_{i=0}^n \alpha_{2i} \Delta EDU_{t-i} + \alpha_3 GINI_{t-1} + \alpha_4 EDU_{t-1} + e_t \quad (2)$$

Maksimum gecikme uzunluğu olarak 4 kullanılmış ve Akaike bilgi kriteriyle uygun model ARDL (2,0) olarak tespit edilmiştir. ARDL sınır testinin sonuçları aşağıdaki gibidir:

Tablo 5: Sınır Testi Sonuçları

K	F İstatistiği	%10 Anlamlılık Düzeyindeki Kritik Değerler	
		Alt Sınır	Üst Sınır
1	3.56	3.02	3.51

Not: Kritik değerler Peseran vd. (2001: 300)’deki tablodan alınmıştır.

F test istatistiği %10 seviyesindeki üst sınırdan daha büyük olduğu için iki seri arasında uzun dönemli bir ilişki olduğu ifade edilebilir.

Tablo 6’da değişkenler arasındaki kısa dönemli ilişkiyi gösteren hata düzeltme modeli görülmektedir. Sonuçlar incelendiğinde hata düzeltme teriminin anlamlı olduğu ve değerinin 0 ile -1 arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuç, hata düzeltme mekanizmasının çalıştığını, kısa dönemde denge değerinden meydana gelen sapmaların uzun dönemde yine dengeye geldiğini göstermektedir. Öte yandan kısa dönemde EDU serisinin GİNİ serisi üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığı da görülmektedir.

Tablo 6: Kısa Dönem Katsayıları

Değişkenler	Katsayılar	t- İstatistik Değeri	Olasılık Değeri
D(GINI(-1))	0.310894	2.290989	0.0287
D(EDU)	-0.011483	-0.670699	0.5072
CointEq(-1)/ ETC(-1)	-0.129792	-2.986213	0.0054

Uzun dönem katsayıları ise Tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7: Uzun Dönem Katsayıları

Değişkenler	Katsayılar	t- İstatistik Değeri	Olasılık Değeri
Sabit	49.7957	16.6790	0.0000
EDU	-0.0572	-3.3238	0.0022

Uzun dönem modeli incelendiğinde, EDU serisinin anlamlı ve negatif olduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulgu, EDU endeks serisinde meydana gelecek 1 puanlık artışın, GINI serisinin ortalama 0.05 birim azalma yaratacağına işaret etmektedir. Anlaşılacağı gibi Türkiye’de eğitim düzeyinde meydana gelen artışın gelir dağılımının düzelmesinde katkısı olduğu ifade edilmektedir. Gelir dağılımı literatürü genelde yeniden dağıtım mekanizmalarını önemli bir politika seçeneği olarak önerirken, eğitim düzeyindeki iyileşme ile gelir eşitsizliğini daha az bir trade-off problemine neden olmadan hem gelir dağılımının düzelmesine hem de ekonomik kalkınmaya önemli bir katkıda bulunacak ve iyileşme sağlayacaktır.

Türkiye’de nitekim son 20 yıl içinde eğitim düzeyinde önemli sayılabilecek bir artış sağlandı. Bu gelişmenin de benzer şekilde Gini katsayısında sınırlı da olsa bir düşmeye yol açarak 0,41 düzeyine inmesine neden olacak bir katkı sağladığı söylenebilir. Gelir dağılımında meydana gelen bu iyileşmeye hiç şüphesiz başkaca etki eden faktörler olduğu açıktır ancak bu model ile bunlardan birinin de eğitim sektöründe sağlanan olumlu gelişme olduğu ortaya konulmuştur. Elde edilen bu sonuç ile hem dünyada hem de Türkiye’de yapılmış olan çok sayıdaki benzer akademik araştırmalardan bu durumu teyit edecek bir sonuç elde edilmiştir. Politika yapıcıların eğitime yapacakları her bir yatırım sadece beşeri sermaye yatırımı yolu ile ekonomik büyümeye yol açmamakta, aynı zamanda Türkiye’de gelir dağılımının iyileştirilmesine önemli bir katkı sağlamaktadır. Gelişmiş ülkeler ile mukayese edildiğinde (gelişmiş ülkelerde Gini katsayısı 0,35 ile 0, 25 arasında

değişmektedir) Türkiye’de sağlanan ciddi bir ekonomik büyümeye karşın gelir dağılımında istenen bir başarı düzeyi sağlanamadığı (Gini katsayısının 0,41) ortadadır.

5. Sonuç

Son 50 yıllık ekonomi literatürü incelendiğinde, ekonomik büyümenin en önemli belirleyicileri en önemli bileşeni eğitim olan beşeri sermaye olduğu ekonomi literatüründe kabul görmüş bir gerçektir. Endüstri devrimi sonrasında ortaya çıkan yeni üretim ve sınıf yapılarının yol açtığı en önemli sorunlardan birinin gelirin toplum kesimleri arasında oldukça adaletsiz dağılması sorunu oldu. Bu sorunu çözmek için geliştirilen mekanizmaların içinde gelirin yeniden dağıtım politikaları, sosyal refah politikaları ve insani gelişim göstergelerinin iyileştirilmesi en çok dikkat çekenlerindendi. Yeniden dağıtım politikaları ve sosyal refah politikalarının ekonomik büyümeye ayrılacak kaynakları sınırlayacak bir gelişmeye neden olması en çok iktisatçılar arasında tartışılan bir sorunu oluşturuyordu. Refah devletinin gelirin yeniden dağıtım politikalarının ekonomilerde neden olduğu maliyeti ve ekonomik büyüme ile sosyal adalet arasındaki trade-off (ödünleşme) sorununu azaltan faktörün eğitim olduğu iktisatçılar arasında gideren itibar görmeye başladı. Bu makalede ortaya konulan literatür bunu hem tarihi süreç içinde hem de farklı ülke deneyimleri için doğrular niteliktedir. Ülkelerin beşeri sermaye stokunu büyütme yönelik çabaların hem ekonomik büyümeyi hem de gelir dağılımını iyileştirmeye dair önemli kazanımlar sağladığı çeşitli çalışmalar ile ortaya konulmuştur.

Bu çalışmada Türkiye’de gelir dağılımı ile eğitim arasındaki ilişkinin mahiyeti öncelikle ortaya konulmuş ve çeşitli veriler ekseninde ortaya konulan bulguların eğitim hem yoksulluğun azaltılmasında hem de eğitim alan kişilerin gelir düzeyinin artışında önemli rolünün olduğunu ortaya konulmuştur. Bu araştırmada eğitim

ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi analiz etmek üzere tasarlanan ekonometrik model çerçevesinde ARDL yöntemi kullanılarak bir analiz yapılmıştır. Bu çerçevede elde edilen sonuç; eğitimde sağlanan her bir olumlu gelişmenin gelir dağılımının iyileştirilmesine yol açacağı kanıtlanmıştır. Türkiye’de eğitim endeksinde bir artışın gelir dağılımını ortalama olarak 0.05 birim iyileşmesine yol açmaktadır.

Üyesi olmaya çabaladığımız AB üyesi ülkelerle kıyaslandığında Türkiye’nin en önemli sorunlarından birinin gelir dağılımı adaletsizliği olduğu görülmektedir. Türkiye’nin son yıllarda kat ettiği ekonomik büyüme başarısı ile mukayese edildiğinde gelir dağılımını iyileştirilmesinde aynı başarıyı gösterdiği söylenemez. Bu alanda Türkiye’nin gelir adaletsizliğini azaltmaya yönelik olarak kat etmesi gereken önemli bir aşamanın gerekliliği açıktır. Bu çerçevede Türkiye’de eğitimi daha etkin bir seçenek olarak kullanılması hem ekonomik büyümeyi riske etmeden gelir dağılımı iyileştirilmesi mümkün olacaktır. Türkiye’nin son işgücü verileri incelendiğinde yüksek öğretim düzeyindeki işsizlik oranının daha düşük eğitim düzeylerine kıyasla yüksek olmasının nedeni endüstrinin ihtiyaç duyduğu ara eleman ihtiyacının yüksek nitelikli insan gücü ihtiyacından fazla olduğu çeşitle araştırmalarla ifade edilmektedir. Türkiye dünya ülkelerinin ekonomik büyüklük sıralamasında bakıldığında ilk 20 içinde olmasına karşın dünyanın en iyi 500 üniversite sıralamasında birkaç tane Türkiye’nin üniversitesinin bulunuyor olması yüksek eğitim açısında içinde bulunduğu manzarayı açık etmektedir. Eğitim kurumlarının niteliğinin artırılması, eğitim düzeyini arttırılmasından daha az önemli değildir. Bu çerçevede mümkün olduğunca Türkiye’nin hem orta öğretimde PISA test sıralamasındaki konumu başarılı ülkeler arasında yer almamaktadır. Eğitim düzeyindeki gelişmenin gelir dağılımını iyileştirdiği dikkate alındığında son yıllarda hem orta hem de yüksek öğretimde eğitim göstergelerinin çok ciddi düzeyde gelişme göstermesine karşın gelir dağılımında istenen başarının sağlanamamasının nedeni olarak eğitim niceliği kadar niteliğindeki

iyileşmenin önemini göstermektedir. Türkiye’nin tartışma gündeminin önemli bir başlığını oluşturan eğitimin her yönüyle iyileştirilmesinin ekonomide çok yönlü olumlu sonuçları da beraberinde getiren bir çözüm aracı olacağı dikkate alınmalıdır.

Kaynakça

- Acemoglu, D. & Pischke, J. “Changes in The Wage Structure, Family Income, and Children’s Education. *European Economic Review*, Cilt 45, (2001), 890-904.
- Aktan, C. C. & Vural, İ. Y. “Gelir Dağılımında Adalet(Siz)Lik Ve Gelir Eşit(Siz)Liği: Terminoloji, Temel Kavramlar Ve Ölçüm Yöntemleri”. *Yoksullukla Mücadele Stratejileri* Coşkun Can Aktan (ed.). Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, 2002.
- Altınışık, İ. & Peker, H. S. “Eğitim ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği”. *KMU İİBF Dergisi*, 10(15), (2008), 101-118.
- Aydın, M. “Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımının Sosyo-Ekonomik ve Demografik Belirleyicileri”. *Çalışma ve Toplum*, 166(1), (2012), 147-166.
- Bilen, M. “28 Şubat’ın Ekonomi Politikası. Sosyal Bilimlerle Çağı Yorumlamak”. İstanbul: Mahya Yayınları, (2018), 303-321.
- Blau, F. D. & Kahn, L. M. “International Differences in Male Wage Inequality: Institutions versus Market Forces”. *The Journal of Political Economy*, 104(4), (1996), 791-837.
- Çakmak, E. & Gümüş, S. “Türkiye’de Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme: Ekonometrik Bir Analiz (1960-2002)”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 60(1), (2005), 59-72.

- Carnoy, M. "Education and Economic Development: The First Generation". *The Economic Value of Education: Studies in The Economics of Education*, in Blaug, Mark (Ed), Cambridge: Edward Elgar Publishing Limited, 1992.
- Çelebi, N. & Gökmen, B. "Gelir Dağılımı Ve Eğitim Harcamaları", *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi*, 4(14), (2015), 151-181.
- Çiftçi, C. & Kangallı, S. G. "Gelir ve Eğitim". *Ege Akademik Bakış*, 15 (1), (2015), 141-152.
- Çiftlikçi, M., Mehmet, *Sosyal Barış Açısından Dünyada ve Türkiye'de Gelir Dağılımı*. Bakü: Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası Yayını. 1995.
- DİE. "Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları". Erişim 1995. www.die.gov.tr
- Duman, A. "Education and Income Inequality in Turkey: Does Schooling Matter?" *Financial Theory and Practice*, 32(3), (2008), 369-385.
- Erdoğan, N. *Geleceğin Türkiyesinde Yükseköğretim*. İstanbul: İLKE, 2019.
- Glomm, G. & Ravikumar, B. "Public Education and Income Inequality". *European Journal of Political Economy*, Cilt 19, (2003), 289-300.
- Granger C. W. J. & P. Newbold. "Forecasting Transformed Series", *Journal of the Royal Statistical Society: Series B (Methodological)*, 38, 2, (2018), 189-203.
- Gujarati, D. N. & Poter, D. C. *Temel Ekonometri*. İstanbul: Literatür Yayıncılık, 1999.

Hürriyet Gazetesi. “ceo-lar-alttakiler-den-33-kat-fazla-kazaniyor”.
Erişim 10 Mayıs 2019.
<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/ceo-lar-alttakiler-den-33-kat-fazla-kazaniyor-15001716>

Johnson, G. E. “Changes in Earnings Inequality: The Role of Demand Shifts”. *The Journal of Economic Perspectives*, 11(2), (1997), 41-54.

Kasliwal, P. *Development Economics*. Ohio: S. Western Collage Publishing, 1995.

Krueger, A. B. & Lindahl, M. “Education for Growth: Why and For Whom?” *Journal of Economic Literature*, Cilt 39, (2001), 1101-1136.

Kuznets, S., “Economic Growth and Income Inequality”. *American Economic Review*, (1955), 1-28.

Lemieux, T. “Post-secondary Education and Increasing Wage Inequality”. *American Economic Review: Papers and Proceedings*, 96(2), (2006), 195-199.

Lindbeck, A. “How Can Economic Policy Strike a Balance Between Economic Efficiency and Income Equality”. *Wyoming, Federal Reserve Bank of Kansas City*, (1998), 331-??

Narayan, P. K. & N. S. “Are Exports and Imports Cointegrated? Evidence from 22 least Developed Countries”, *Applied Economics Letters*, Cilt 12, (2005), 375-378.

OECD, *Human Capital Investment*, Paris: CERI Publishing, 1998.

OECD. “OECD” Erişim 2019.
<https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId>

- Pesaran, M. H. & Pesaran, B. *Working with Microfit 4.0: Interactive Econometric Analysis*. Oxford: Oxford University Press, 1997.
- Pesaran, M. H. & Shin, Y. - Smith, J. R. "Bounds Testing Approaches to the Analysis of Level Relationships". *Journal of Applied Econometrics*, 16(3), (2001), 289-326.
- Psacharaopoulos, G. "The Contribution of Education to Economic Growth: International Comparisons". *The Economic Value of Education: Studies in the Economics of Education*. Cambridge: Edward Elgar Publishing Limited, (1992), 482-??
- Sarah, A. & Pizzigati, S., February. *The CEO-Worker Pay Gap*. Washington D.C.: Policy Brief, 2019.
- Sarı, R. "Kazançlar ve Eğitim İlişkisi: İl Bazında Yeni Veri Tabanı ile Kanıt". *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 29(3-4), (2002), 367-380.
- Schultz, T. "Inequality in the Distribution of Personal Income in the World: How It Is Changing and Why". *Journal of Population Economics*, 11(3), (1998), 307-344.
- Snower, J. D., *Monetary Policy and the Well-Being of the Poor*. Wyoming, 1998.
- Sold, F. "Standardizing the World Income Inequality Database". *Social Science Quarterly*, 90(2), (2009), 231-242.
- Sylwester, K. "Can Education Expenditures Reduce Income Inequality?" *Economics of Education Review*, Cilt 21, (2002), 43-52.
- Tansel, A. & Bircan-Bodur, F. "Wage Inequality and Returns to Education in Turkey: A Quantile Regression Analysis". *Review of Development Economics*, 16(1), (2012), 107-121.

- TÜİK, “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması”. Erişim 2017.
<http://www.tuik.gov.tr/>
- TÜİK. “Hanehalkı Bütçe Araştırması”. Erişim 2017.
<http://www.tuik.gov.tr/>
- TÜİK. *İşgücü İstatistikleri*, Ankara: TÜİK, 2018.
- TÜİK. *İstatistik Göstergeler 1923-2011*, TÜİK yayın no: 3890, Ankara, 2015.
- Ünal, L. I. “Eğitim ile Gelir İlişkisi”, *Ankara*: 2018.
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/503/6039.pdf>.
- Weede, E. “Income inequality, Democracy and Growth Reconsidered”. *European Journal of Political Economy*, Cilt 13, (1997), 751-764.
- Weede, E. “Income inequality, Democracy and Growth Reconsidered”. *European Journal of Political Economy*, Cilt 13, (1997), 751-764.
- Woodhall, M., “Earnings and Education”. *Economics of Education: Research and Studies*, Ed. G. Psacharopoulos. 209-217. Oxford: Pergamon Press, 1987.
- Worldbank. *Poverty and Income Distribution in Latin America*. WORLD BANK, dü. Human Resources Development and Operations Policy. basım yeri bilinmiyor, 1993.
:http://www.worldbank.org/html/extdr/hnp/hddflash/hcnote/hrn003.html Number 3, March 29.
- Yumuşak, İ. G. & Bilen, M. “Gelir Dağılımı - Beşeri Sermaye İlişkisi ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme”. *K. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), (2000), 77-96.

Yumuşak, İ. G. & diğ. "Eğitim Düzeyi-Ücret İlişkisi ve Türkiye'de Adalet ve Eğitim Sektörü Üzerine Bir Değerlendirme". *Sosyal Siyaset Konferansları*, Cilt 57. Kitap, (2009), 327-356.